

Ar žinote, kaip vadinti gimines?

Dažnai patys savęs klausiamo, kaip reikėtų vadinti tuos žmones, su kuriais mus saisto artimesni ar tolimesni giminystės ar svainystės ryšiai. Kasdien bendraudami retai galime išgirsti vienažodžius giminių pavadinimus. Labai keistai atrodo, kai pokalbio dalyviai, nurodydami giminystę, sako: „*Mano vyro sesers vyras jau grįžo iš ...*“; „*Žinai, kai buvau mieste, visai atsitiktinai sutikau mano žmonos sesers vyrą...*“ Ar būtina tiek malti liežuvium? Kartais girdime, kad liežuvis – didžiausias priešas, nes mala, kada reikia ir kada ne. Kai kuriais atvejais taip būna, tačiau mokslininkai jau seniai įrodė, kad mūsų liežuviai yra tikri tinginiai ir nenori be reikalo „malti“, pvz., žodžio pabaigos ir kito žodžio pradžios ar to paties žodžio priebalsių suliejimas, supanašėjimas ir pan.: *kadirbčiau*=kad dirbčiau; *ėeinuė*=ėjo ėjo ir nuėjo; *usienis*=užsienis; *ušoko*=užšoko; *skaiščiai*=skaisčiai – tardami vieną garsą kalbos padargai, tarp jų ir liežuvis, jau pasirengęs tarti kitą garsą ir t. t.

Ar verta varginti liežuvį, kai daiktą, reiškinį ar asmenį galime pavadinti vienu žodžiu, o ne kelių žodžių nupasakojamuoju junginiu? Neverta, nes daugiažodžių giminystės ir svainystės apibūdinimų galėtume išvengti, jei atidžiau įsiklausytume, kaip juos vadina vyresnio amžiaus žmonės, pasidomėtume, ką apie tai mano kalbos specialistai. Praturtinti savo aktyvų žodyną yra kiekvieno kalbos vartotojo garbės reikalas. Tam labai gerai galėtų pasitarnauti senieji giminių pavadinimai. R. Buivydienė „Vedybų giminystės pavadinimuose“ (Vilnius, 1997) nurodo, kad jie yra tokie:

vyro motina – anýta
vyro tėvas – šėšuras
vyro brolis – díeveris
vyro sesuo – móša
vyro brolio žmona – jėntė, intė, bróliėnė

žmonos tėvas – úošvis
žmonos motina – úošvė
žmonos brolis – láigonas
žmonos sesuo – sváinė (arba *svaĩnė* – kirčiuojama dvejopai)
žmonos sesers vyras – sváinis (arba *svaĩnis*)

sūnaus žmona – marti
dukters vyras – žėntas

brolio žmona – marti, bróliėnė
sesers vyras – žėntas, sváinis (arba *svaĩnis*)

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne pateikiami ir kiti su giminyste ar svainyste susiję asmenų pavadinimai. Deja, kai kurie jau stumiami iš vartosenos, pvz., *tėtėnas*, *dėdienė* ir kt. Dažnai jau girdimi dvizodžiai pavadinimai *tėtos vyras*, *dėdės žmona*, *mamos sesers vyras*, *tėvo brolio žmona*, *brolio sūnaus sūnus...* ar pan.

vaikų vaikas – anūkas, -ė (sl.)
anūkų vaikas, provaikaitis – próanūkis, -ė (sl.)
vaikų vaikas, anūkas – vaikáitis, -ė
vaikaičių vaikas – próvaikaitis, -ė

motinos ar tėvo brolis – dėdė (2), dėdė (4) K

dėdės (motinos ar tėvo brolio) žmona – dėdėienė

tėvo ar motinos sesuo – tetà

tėvo ar motinos sesers, tetos vyras – tetėnas

tėvo ar motinos brolio sūnus – dėdėnas

brolio ar sesers sūnus – sūnėnas

sūnaus ar dukters sūnus seneliams; vaikaitis, anūkas – sūnaitis

brolio sūnus – brólėnas, pusbrolis, broliàsūnis

sesers sūnus – seserėnas, sesėrsūnis

dėdės arba tetos duktė – pusseserė, seserėčia

netikra sesuo (kai vienas iš tėvų yra bendras, o kitas ne) – pusseserė.

Lietuvių kalba tikrai labai turtinga, todėl nevenkime melodingų ir trumpų vienažodžių pasakymų, palengva perkeltume juos į savo aktyvųjį žodyną.

Tegul skamba raiški ir turtinga kalba!

Valstybinės kalbos tvarkytojas
Juozas Benecijus Ignatavičius